

JANINA KOZYRA

Uwrażliwiamy „czujność” ortograficzną

How to become sensitive to orthography

Ortografia stanowi istotny problem zarówno dla dzieci, jak i dla ludzi dorosłych. Podczas wieloletniej praktyki w szkole zauważyłam, że stosowane ćwiczenia ortograficzne nie przynoszą oczekiwanych rezultatów.

Uważam, że należy zastosować inne metody i techniki w nauce ortografii, na przykład ćwiczenia z dozą humoru, takie, w których pozwalamy dziecku na swobodę twórczą oraz zastosowanie mnemotechnik, co pomogłoby wielu dzieciom odsunąć wizję dyktanda jako „zagrożającego fatum”, a tym samym obniżyć poziom stresu podczas zajęć sprawdzających pisownię wyrazów – jeżeli dziecko czuje się swobodnie i pewnie, to nie powinno popełniać błędów, a jeśli już popełnia, to ich liczba jest znacznie mniejsza.

W niniejszym artykule przedstawiam wyniki przeprowadzonego przeze mnie eksperymentu, który może być propozycją innego podejścia do zagadnień z dziedziny ortografii.

ZWIĄZEK MYŚLENIA Z TWÓRCZĄ AKTYWNOŚCIĄ

Obserwacja procesu twórczego dziecka zdaje się wskazywać na to, iż siłą, która uruchamia dziecięcą ekspresję, jest bogata wyobraźnia, intensyfikująca myśli i uczucia. U młodszych dzieci bardzo często wyraża się ona w zabawie.

Wyobraźnia może być twórcza lub odtwórcza. Pierwsza jest przypominaniem, druga zaś kreowaniem nowych pomysłów. S.L. Rubinsztajn stwierdzał, że wyobraźnia twórcza oznacza odejście od uprzedniego doświadczenia, przekształcanie danych i tworzenie na tej podstawie nowych obrazów. Fantazja

stanowi impuls do działania dla dzieci twórczych. Wyobraźnia jako zdolność do kreowania wyobrażeń bliska jest zjawisku twórczości, a sam proces działalności twórczej pozytywnie wpływa na jej kształtowanie się i rozwój. Wyobraźnia dziecięca jest bardzo rozwinięta, gdyż kształtuje się znacznie wcześniej niż myślenie abstrakcyjne – jej udział w życiu dziecka jest widoczny już w przedszkole.

Niezamierzone metafory, porównania, fantastyczne sytuacje wpływają stąd, że dziecko, odrywając się od rzeczywistości, nie potrafi początkowo uwzględnić obiektywnych praw nią rządzących, ponieważ ich nie zna. Wyobraźnia pomaga w rozwoju myślenia dziecka, w przyswajaniu wiadomości z różnych dziedzin wiedzy, które wymagają wyobrażania sobie miejsc i sytuacji wykraczających poza jego własne doświadczenia i spostrzeżenia.

Proces myślenia określany jest na kilka różnych sposobów:

1. Myślenie jest złożonym procesem, odzwierciedlającym się w działaniu, przystosowującym osobę myślącą do nowej sytuacji.

2. Myślenie jest aktywnym odzwierciedleniem wyodrębnionych wcześniej elementów rzeczywistości.

3. Myślenie przebiegające w toku spostrzegania, bezpośredniego poznawania przedmiotów i manipulowania nimi jest myśleniem sensoryczno-motorycznym, zaś przebiegające bez spostrzegania przedmiotów i manipulowania nimi – wyobrażeniowo-pojęciowym.

Często mówi się o dwóch odmianach myślenia – produktywnym i reproduktywnym. W pierwszym z nich zawiera się myślenie twórcze.

Guilford wśród operacji intelektualnych wyróżnia między innymi i operacje myślenia konwergencyjnego i operacje myślenia dywergencyjnego. Rozróżnienie to miało istotne znaczenie dla pedagogiki twórczości (K. J. Szmidt 1996, s. 13).

Myślenie konwergencyjne to operacje umysłowe wykonywane w sytuacjach problemowych, które mają w zasadzie jedno rozwiązanie, jedną poprawną odpowiedź. Większość zadań matematycznych, testów wiadomości, jakie stosuje się w szkole, ma taki właśnie charakter.

Myślenie dywergencyjne to operacje intelektualne rozwiązywania problemów o wielu rozwiązaniach, polegają one na wytwarzaniu możliwie różnorodnych rozwiązań tego samego problemu. Taki charakter ma praca intelektualna związana z pisaniem wypracowania lub wiersza, malowaniem obrazu i projektowaniem karmnika dla ptaków. Zdolności myślenia dywergencyjnego, wielokierunkowego, otwartego zostały uznane przez Guilforda, jak również przez wielu znawców tematu, za najważniejsze czynniki twórczości, (choć nie zapominają oni o innych zdolnościach poznawczych, takich jak pamięć, uwaga oraz zdolności oceniania tego, co się wymyśliło). Do grupy tych najważniejszych składowych myślenia dywergencyjnego należą: płynność myślenia, giętkość myślenia, wrażliwość na problemy, oryginalność myślenia.

Dziecko w sposób naturalny jest twórcą. Jego aktywność zależy od sfery rozwoju i jest całkowicie zwrócona w kierunku budowania siebie. Dzięki

procesowi ciągłego wzrastania, zwróconego ku przyszłości, zaspokaja naturalną potrzebę biologiczną – działając tworzy rzeczy niezwykle. Dziecko dysponuje ogromnym potencjałem twórczym, który może być wykorzystany lub zaprzepaszczone.

Szersza chęć eksperymentowania na różnorodnym materiale, doświadczanie procesu tworzenia, korzystanie z bogactwa wyobraźni i fantazji twórczej w wytwarzaniu pomysłów, wielokrotne podejmowanie prób, a ponadto czerpanie przyjemności z działania i przeciwstawianie się trudnościom są podstawą sukcesu na każdym etapie rozwoju.

Warto zaznaczyć dużą przerzutność uwagi, maksymalną koncentrację na zadaniu twórczym, chłonność i pojemność pamięci, wysoki poziom wrażliwości emocjonalnej i motywacji do podejmowania działań oraz przejawianie zachowań nonkonformistycznych.

Młodszy wiek szkolny jest okresem, w którym zaznacza się szczególnie podatność na nowe doświadczenia i społeczne oddziaływanie. Wartość wychowawcza procesu tworzenia, w którym przejawia się twórcza postawa dziecka, jest niezaprzeczalna (R. Stawinoga 2001, s. 76–78).

CHARAKTERYSTYKA PROCESÓW PAMIĘCI I UWAGI ORAZ ICH UDZIAŁ W NAUCE ORTOGRAFII

Wyobraźnia twórcza w połączeniu z zaangażowaniem uczuciowym mobilizuje tak ważne w procesie nauczania dyspozycje psychiczne, jakimi są pamięć i uwaga.

Z. W. Brześkiewicz określa pamięć jako „zdolność do zapamiętywania, czyli gromadzenia i wykorzystywania występujących w różnych postaciach informacji. Owa zdolność realizuje się jako bardzo skomplikowany, umysłowy proces przebiegający na poziomach podświadomości. Dla nas, codziennych użytkowników pamięci, najistotniejsze jest używanie jej w sposób świadomy, czyli zamierzony (Z. W. Brześkiewicz 1999, s. 15). Każdy proces pamięciowy składa się z trzech etapów:

- rejestracji, czyli kodowania,
- przechowywania lub magazynowania,
- odtwarzania lub przypominania.

Dla efektywności procesów pamięciowych najistotniejsze są rejestracja i przypominanie.

Rejestracja jest pierwszym krokiem w procesie pamiętania, gdyż powoduje wyodrębnienie informacji spośród innych ze względu na jej ważność, inność i wpływ, jaki wywiera na osobę zapamiętującą. Z. W. Brześkiewicz wymienia czynniki wpływające na proces rejestracji: nastawienie, zainteresowanie, organizowanie.

Przechowywanie stanowi proces magazynowania zarejestrowanych informacji. Do przechowywania informacji służą trzy rodzaje pamięci: zmysłowa, krótkoterminowa, długoterminowa.

Odtwarzanie lub przypominanie stanowi proces wyszukiwania i wyciągnięcia na światło dzienne informacji, która została zarejestrowana i zmagazynowana w pamięci długoterminowej. Na ten etap procesów pamięciowych składają się: rozpoznanie informacji, którą chcemy sobie przypomnieć oraz przywołanie jej z pamięci. Po to, aby dobrze zapamiętać, należy aktywnie i kompleksowo angażować się w procesy zapamiętania. Mistrzami w tym zakresie byli Grecy i Rzymianie. Podkreślali oni i stosowali przy zapamiętywaniu dwa fundamentalne elementy świetnej pamięci: wyobraźnię i skojarzenia. Szczególnie dzieci mają naturalny dar wyobrażania sobie rzeczy i zjawisk jako innych, niż są w rzeczywistości. Wyobrażenia stanowią fundament świetnej pamięci, gdyż im żywsze, oryginalniejsze są tworzone przez nią obrazy, tym lepiej zapamiętuje się. To właśnie ona umożliwia przelamywanie schematów i prowadzi do fantastycznych, zdawałoby się nierealnych, rozwiązań i wynalazków. Skojarzenia, czyli pojedyncze elementy, szczególnie gdy jest ich więcej, nie tak łatwo się zapamiętuje. Kiedy natomiast odpowiednio się je połączy ze sobą lub pogrupuje, to zaczyna mimowolnie działać „zasada domina” – jeden element pociąga za sobą drugi (*ibid.* 1999, s. 20–22).

Z. W. Brzeškiewicz wymienia następujące czynniki sprzyjające zapamiętywaniu:

- zaangażowanie zmysłów,
- ruch,
- kolor,
- wyobrażenie wielkości,
- atmosfera zabawy,
- stosowanie symboli,
- porządkowanie,
- pozytywne wyobrażenie,
- numerowanie,
- przesada.

Najważniejszymi cechami pamięci są: trwałość, wierność, gotowość i szybkość zapamiętywania.

Swoistą cechą procesów poznawczych jest uwaga, czyli skierowanie świadomości na określony przedmiot, zjawisko albo też własne przeżycia. Doskonalenie uwagi pośrednio prowadzi do rozwijania możliwości naszej pamięci oraz usprawnienia myślenia (Z. Stankiewicz 1999, s. 72).

Techniki mnemiczne opierają się na wyobraźni i skojarzeniach, nieodzownych elementach sprawnie przebiegającego procesu pamiętania. Z. Stankiewicz poleca zastosowanie mnemotechnik w nauce ortografii. Mogą służyć tym wszystkim, którzy mają kłopoty z zapamiętywaniem wyrazów zawierających

pułapki ortograficzne. Zapamiętywanie wyrazów może odbywać się za pomocą skojarzeń, za pomocą łańcuszków, za pomocą haków (*ibid.* 1999, s. 37).

Mnemotechnika łańcuszka jest techniką zapamiętywania wykorzystującą wyobraźnię i skojarzenia. Kolejne informacje do zapamiętania wiążemy ze sobą w formie obrazków, tak aby tworzyły historyjkę. Każdy element funkcjonuje jako ogniwo łańcuszka, to znaczy łączy się z poprzednim i następnym. Tworzenie łańcuszka ortograficznego odgrywa istotną rolę podczas zapamiętywania słów z pułapkami ortograficznymi.

Przy tworzeniu łańcuszka ortograficznego niezmiernie ważne jest zapamiętanie pierwszego ogniwa, które w stosunku do kolejnych pozycji szeregu spełnia podobne funkcje jak spust w karabinie maszynowym. Wystarczy przypomnieć pierwszy wyraz, a wyobraźnia podsunie kolejne obrazy, które były tłem zapamiętanych przez nas wyrazów. W historyjce, którą tworzą słowa z trudnościami ortograficznymi, pierwszym ogniwo łańcuszka – swoistym czynnikiem spustowym – jest symbol całej grupy słów z określoną zasadą ortograficzną. Symbol ten kojarzymy z pierwszym słowem grupy, a następnie dołączamy kolejne słowa, których pisownię chcemy zapamiętać (*ibid.* 1999, s. 41).

PROBLEM I CELE BADANIA

Czy łatwiej podczas dobrej zabawy twórczej zapamiętać i utrwalić pisownię wyrazów z trudnościami ortograficznymi? Na to pytanie starałam się dać odpowiedź, przeprowadzając krótki eksperyment. Cele eksperymentu to:

– Kształtowanie umiejętności służących zdobywaniu wiedzy w celu nabywania sprawności ortograficznych.

– Doskonalenie zmysłów gwarantujących różnorodność postrzegania.

– Kształtowanie umiejętności wyrażania swoich myśli zarówno w języku pisanim, jak i mówionym oraz poprzez środki artystycznego wyrazu.

– Rozbudzanie i stymulowanie zainteresowań, zdolności kreatywnych, wyobraźni, wrażliwości w kierunku spontanicznej kreacji i świadomej twórczości.

– Rozwijanie poczucia humoru, radosnej postawy wobec poznawania oraz pogodnego usposobienia.

– Umacnianie w dziecku wiary we własne siły i możliwości osiągnięcia sukcesów.

– Wyrabianie nawyków słuchania i baczego obserwowania.

– Kształtowanie emocjonalnego stosunku do języka jako wartości narodowej – czujność ortograficzna.

– Rozwijanie inwencji twórczej i wrażliwości intelektualnej, płynności, giętkości, oryginalności myślenia.

– Zapoznanie uczniów z nowymi technikami uczenia się – mnemotechniki.

– Stymulowanie wrażliwości wzrokowej i słuchowej.

- Rozwijanie umiejętności koncentracji uwagi.
- Kształtowanie operacji umysłowych – kojarzenia.
- Umożliwienie dzieciom „otwarcia się” językowego.
- Rozwijanie zaciekawienia problemami wymagającymi twórczego podejścia.
- Pomoc w pokonywaniu barier hamujących aktywność twórczą – nieśmiałość, obawy przed nieznanym, antytwórczych przekonań.
- Kształtowanie zachowań prospołecznych i umiejętności współpracy w grupie zadaniowej, rozwijanie życzliwości i wrażliwości na potrzeby innych.
- Ośmielenie i pobudzanie uczniów do aktywności własnej w rozwiązywaniu problemów otwartych (dywergencyjnych).
- Doskonalenie sprawności językowych i umiejętności wypowiedzenia się w opowiadaniu poprzez doświadczenia językowe.
- Doskonalenie umiejętności integrowania sprawności umysłowych, emocjonalnych i praktycznych w rozwiązywaniu problemów dywergencyjnych.

Eksperyment przeprowadziłam wśród dzieci z kl. III Szkoły Podstawowej w Łukowej. Proces badań rozłożyłam na miesiąc (marzec 2001).

Na wstępie na podstawie znanego i opracowanego materiału ortograficznego – wyrazy z „ó” niewymiennym – przeprowadziłam dyktando sprawdzające poprawność pisowni tych wyrazów. Następnie w odstępach kilkudniowych przeprowadziłam na wybranym materiale ortograficznym cykl zajęć:

1. Pleciemy androny.
2. „Próżny Józef późną wiosną patrzył, jak mu róże rosną”- układamy rymowanki.
3. Tworzymy niesamowite historyjki – wykorzystanie łańcuszka (technika mnemiczna) w nauce ortografii.
4. Szukamy wyrazów ukrytych w wyrazach.
5. Mój łańcuszek ortograficzny.
6. „Wieszamy na haku”.

Po cyklu wyżej wymienionych zajęć przeprowadziłam dyktando sprawdzające pisownię wyrazów z „ó” niewymiennym. Miało ono charakter tekstu z lukami, w którym oprócz wyrazów z „ó” były wyrazy z innymi trudnościami ortograficznymi. Jednakże analizie poddałam wyrazy z „ó” niewymiennym, te, nad których opanowaniem pracowaliśmy.

W trakcie eksperymentu okazało się, że łańcuszek ortograficzny spełnia swoje zadanie i dlatego dyktando sprawdzające oprócz wyrazów z „ó” zawiera wyrazy z „h”, które dzieci opanowały także za pomocą metody mnemotechniki łańcuszka.

PROTOKOŁY Z WYBRANYCH SYTUACJI EKSPERYMENTALNYCH

SYTUACJA EKSPERYMENTALNA NR 1

Temat: „Pleciemy androny”.

Przebieg: Wstępem do przeprowadzonych zajęć była krótka analiza wiersza J. Brzechwy *Preludium do napisania wiersza*. Następnie wyjaśniliśmy pojęcia: androny, „mówić od rzeczy”, „pleciesz trzy po trzy”, „mówisz ni w pięć ni w dziewięć”.

Dzieci poznały sytuację, w której powstał utwór J. Brzechwy *Androny*. Następnie zapoznały się z tym utworem. Otrzymały polecenie, aby spróbowały „upleść androny”, wykorzystując w zdaniach grupę wyrazów z „ó” niewymienionym: chór, córka, czółno, główny, góra, jaskółka, Józef, kłótnia, król, królik, krótki, który, mózg, ogórek, ołówek, płótno, podróż, półka, północ, późno, próba, próchno, próżniak, różga, róża, różaniec, różny, różowy, skóra, stróż, wiewiórka, włóczka, wróbel, wróżka, źródło, żółty, żółw.

Dzieci pracowały same, parami lub w trójkach. Nie narzucałam im formy pracy, dzięki temu atmosfera była serdeczna, pełna entuzjazmu, zapału, twórczej pracy, a pomysły okazały się bardzo ciekawe.

Oto przykłady dziecięcych pomysłów:

Pani Kasia plecie androny!
Z czego plecie?
Ano – z łyka.
Taki andron upleciony
Jest podobny do żółwika!

Żółty żółw jest czółnem.
Córka wójta Józefa jest powolna jak żółw.
Stróż próbował zjeść włóczkę.
Pan Józef ma mózg wypchany wiórami.
Róża dostała różgę z włókna.
Sójka kupiła różaną włócznię.

Pan Michał plecie androny!
Z czego plecie?
Ano – z łyka.
Taki andron upleciony
Jest podobny do smyka.
Józef na próżno szuka żółwia z żółtą skorupą.
Córka oprócz mózgu ma ogórka.
Różowa sójka okradła żółtego wójta.
Skóra żółwia wyrzekła się żółci.

Pan Wojtek plecie androny!
Z czego plecie?
Ano – z łyka.

Taki andron upleciony
 Jest podobny do chomika.
 Ogórek ma córkę wrózkę.
 Czółno jest z ogórka.
 Żółta góra wytrysnęła płótnem.
 Rankiem róża poleciała do włóczni.
 Wiewiórka zjadła stróża i zielone wiórka.
 Żółty żółw zjadł sójkę i została tylko skórka.

SYTUACJA EKSPERYMENTALNA NR 2

Temat: „Próżny Józef późną wiosną patrzył, jak mu róże rosną” – układamy rymowanki.

Przebieg: Dzieci otrzymały polecenie układania rymowanek na podstawie wcześniej wymienionego materiału ortograficznego. Trudność stanowiła konieczność użycia w rymowance wyrazów z „ó” niewymiennym. Tym razem dzieci również pracowały w grupach według własnego wyboru. Taka sytuacja stwarza poczucie bezpieczeństwa, ponieważ dzieci najchętniej pracują w grupkach, w których czują się pewnie i nie wstydzą się. Praca przebiegała w miłej, wesołej atmosferze. Rymowanki okazały się wesołymi utworami, pełnymi humoru, np.:

W szopie była łódka, a pilnowała jej kłódka.
 Góry mają brązowy kolor skóry.
 Strzegł stróż trzech mórz.
 Jaskółka klóciła się o wiórka.
 Anioł Stróż ma ostry nóż.

SYTUACJA EKSPERYMENTALNA NR 3

Temat: Szukamy wyrazów ukrytych w wyrazach i planujemy rebusy ortograficzne.

Przebieg: W wyrazach: wiewiórka, królik, podróże, półka, kłódka, stróż, jaskółka i góral dzieci odszukiwały ukryte wyrazy, planowały i wykonywały dowolny rebus ortograficzny.

SYTUACJA EKSPERYMENTALNA NR 4

Temat: Układamy „niesamowite historyjki.”

Przebieg: Dzieci otrzymały zestaw 11 wyrazów z „ó” niewymiennym i starały się je przez chwilę zapamiętać. Efekty były różne.

Dla dzieci technika historyjek mnemicznych była zupełną nowością, dlatego dokładnie ją wytłumaczyłam. Wybraliśmy wyraz „wóz” na symbol grupy wyrazów z „ó”. Po czym zaczęły układać „niesamowite historyjki”. Następnie powtarzały je w grupach, a potem zaczęły odtwarzać je z pamięci, zaczynając tak: „Ładuję na wóz córkę, czółno, dopóki itd.

SYTUACJA EKSPERYMENTALNA NR 5

Temat: Mój łańcuszek ortograficzny – utrwalamy wyrazy z „ó” niewymiennym.

Przebieg: Zapoznałam dzieci z techniką łańcuszka ortograficznego. Następnie otrzymały zestaw 33 wyrazów z „ó” niewymiennym: chór, córka, czółno, główny, góra, jaskółka, Józef, klótnia, król, królik, krótki, który, mózg, ogórek, ołówek, płótno, podróż, półka, północ, późno, próba, próchno, próżniak, różga, róża, różaniec, różny, różowy, skóra, stróż, wiewiórka, włóczka, wróbel, wróżka, źródło, żółty, żółw.

Łańcuszek ortograficzny: Na chórze stała córka, a obok niej leżało czółno głównego śpiewaka, który stał na górze, gdy jaskółka przeleciała Józefowi przed nosem, gdzie kłócił się król o królika, który miał krótki mózg jak ogórek, gdyż pomalował płótno, a w podróż chciał zabrać wszystko z półek i wyjechał o północy, dlatego późno przybył na miejsce, gdzie podczas próby sypało się próchno, a próżniak z różgą zaczarowali różę, różaniec, różne zabawki i różowego misia, którego skórę zjadł stróż, a wiewiórka bawiła się włóczką, gdy wróbel przemienił się we wróżkę i zaczarował źródło w żółtego żółwia.

Dzieci z ogromną łatwością zapamiętały łańcuszek ortograficzny, a tym samym 33 wyrazy z „ó” niewymiennym. Stwierdziły, „że gdy zaczynają mówić, to tak jakby wyrazy spadały w głowie z półki”.

SYTUACJA EKSPERYMENTALNA NR 6

Temat: „Wieszamy na haku”.

Przebieg: Dzieci według znanej już metody utworzyły łańcuszek ortograficzny z 50 wyrazów z „h”.

Łańcuszek ortograficzny: Bohater czyha na druha, który haftuje hak na hali, z Haliną hałasują na hamaku i naciskają hamulec, handlujący hangarami, które wymyśliła Hania i okryła hańbą harcerzy, którzy hardo grali na harmonii oraz hartowali hasło i heblowali hejnał na hektarach Heleny, która przyleciała helikopterem w hełmie na głowie i zobaczyła hetmana dbającego o higienę i hipopotama z hodowli hojnego właściciela, któremu hold i honor oddawał horyzont w hotelu pod hubą, gdzie mieszkał hufiec, który z hukiem jeździł hulajnogą i w dobrym humorze krzyczał hura, a huragan na huśtawce w hucie śpiewał hymn hydraulika na Podhalu i wahał się ruszyć wahadłem.

Opanowanie łańcuszka nie nastęrczyło dzieciom żadnych trudności.

ANALIZA UZYSKANYCH REZULTATÓW

Przed eksperymentem na bazie znanych wyrazów przeprowadziłam dyktando sprawdzające znajomość pisowni wyrazów z „ó”. Dzieci ogółem popełniły 146 błędów ortograficznych, w tym 95 błędów w wyrazach z „ó” niewymiennym. Ani jedno dziecko nie napisało pracy bezbłędnie.

Po przeprowadzeniu cyklu zajęć opisanych w niniejszej pracy i przeprowadzeniu dyktanda kontrolnego o podwyższonym poziomie trudności dzieci popełniły ogółem 25 błędów, w tym 14 błędów w wyrazach z „ó” niewymiennym i z „h”. Podczas drugiego dyktanda aż 10 osób nie popełniło żadnego błędu. Wśród nich są i takie, które uważane były do tej pory za tzw. błędziarzy, np. Wojtek w dyktandzie nr 1 popełnił 13 błędów, dyktando nr 2 napisał bezbłędnie. Wyniki przemawiają same za siebie.

Eksperyment trwał przez miesiąc. Zajęcia odbywały się co kilka dni i trwały łącznie 7 godzin lekcyjnych.

Zmiana charakteru ćwiczeń ortograficznych, atmosfera zabawy, jaka towarzyszyła pracy, nowe techniki (mnemotechnika łańcuszka) zastosowane w eksperymencie dały efekt, który uwidocznił się podczas dyktanda kontrolnego. Dzieci pięknie zapamiętały wyrazy z trudnościami ortograficznymi. Nie sprawiło im trudności zapamiętanie 33 wyrazów z „ó” niewymiennym, a potem aż 50 wyrazów z „h”.

PODSUMOWANIE

Wyniki przeprowadzonego eksperymentu potwierdzają fakt, że aktywność twórcza ma swoją wyższość nad aktywnością odtwórczą. Dzieci uzyskały lepsze wyniki po przeprowadzeniu zajęć, podczas których same borykały się z rozwiązaniem problemów otwartych: układały androny, malowały je, tworzyły rymowanki, projektowały rebusy, układały łańcuszki ortograficzne w postaci niesamowitych historyjek. Opanowały pamięciowo łańcuszek, który następnie prezentowały przed klasą, odczuwając dumę i zadowolenie ze swoich rezultatów.

Pracowały w klimacie bezpieczeństwa, wzajemnego porozumienia i aprowaty. Z szacunkiem odnosiły się do pomysłów kolegów i koleżanek.

Technika mnemiczna – łańcuszka w ortografii – sprawdziła się w sposób nadzwyczajny. Dobrze rozplanowane w czasie zajęcia z ortografii, zastosowanie nowych technik dają wspaniałe, wymierne efekty dydaktyczne.

Dynamizm zajęć twórczych, bogactwo pomysłów w warunkach sprzyjających twórczej aktywności dziecka, opartej na jego osobistych doświadczeniach (w tym przypadku z materiałem językowym ortograficznym), które podlegają ciągłym przeobrażeniom, aktywność emocjonalno-motywacyjna (na wysokim poziomie) sprawiły, że dyktando końcowe dało świetne wyniki.

Innowacje, które wprowadziłam podczas eksperymentu: technikę mnemoniczną – łańcuszek w ortografii, androny, atmosferę twórczej zabawy, przyniosły oczekiwany rezultat. Na szczególną uwagę zasługują techniki mnemoniczne, które doskonala pamięć poprzez swoją dynamikę, kształcenie różnorodnych wyobrażeń i spostrzeżeń. Bawiąc się, dzieci łatwiej i trwalej zapamiętywały.

Należy dostrzegać bogactwo dziecięcej wyobraźni, różnorodność spontanicznych zainteresowań i odmienność wrażliwości, bowiem dziecko posiada dużą wiedzę o otaczającym świecie. Jego umysł gromadzi materiał twórczy, a później rzeczywistość i fikcja splatają się z marzeniami. Dorosły musi zaufać dziecku, jego możliwościom i stworzyć mu warunki, w których staje się twórcą własnych pomysłów, a one pozwolą mu łatwiej nauczyć się tego, co jest trudne.

BIBLIOGRAFIA

- Brzeškiewicz W. Z., *Superpamięć. Jak uczyć się trzy razy szybciej?*, COMES, Warszawa 1999.
Stankiewicz Z., (1999). *Trening umysłu. Ćwiczenia na doskonalenie pamięci, koncentracji i spostrzegawczości*, COMES, Warszawa 1999.
Stawinoga R., *Istota i mechanizmy aktywności twórczej*, „Życie Szkoły” 2001.
Szmidt J. K., (1996). *Porządek i przygoda. Lekcje twórczości*, WSiP, Warszawa 1996.

SUMMARY

The pedagogical experiment concerns the influence of literary-plastic arts' expression on the process of memorizing orthographically difficult words. It also demonstrates the use of mnemonic techniques which have been known for ages, however, have not been appreciated by the contemporary psychology of learning. These techniques use imagination and associations, i.e. the characteristics of perfect memory in the process of memorizing. Mnemotechniques, due to their dynamics, shaping various images and perceptions also improve memory. These activities are usually connected with the atmosphere of creative game, from which there result concrete values, such as shaping of creative attitudes in children and practising spelling of orthographically difficult words and improving cognitive processes.